

'De Horizon Dichtbij'
Kunstvisie voor 'Het Balkon' Maassluis

Buro MA.AN
2 februari 2009

Inhoudsopgave

1	Het Balkon	6
2	Analyse stedenbouwkundig plan	7
3	Verbeelding op Het Balkon	12
4	Concept beeldende kunst op Het Balkon	14
5	Opdrachten – Spelen met tijd, ruimte en inhoud	17
6	Randvoorwaarden en referenties autonome opdrachten	18
7	Randvoorwaarden verhalende opdracht	21
8	Randvoorwaarden en referenties toegepaste opdrachten	22
9	De gebeurtenis en theatrale setting verhalende opdracht	26
10	Mogelijke locaties kunstwerken	27

Inleiding

In opdracht van de gemeente Maassluis is door Buro MA.AN een Kunstvisie opgesteld voor de nieuwe woonwijk 'het Balkon', gelegen aan de oevers van de Nieuwe Waterweg.

Leeswijzer

De kunstvisie is vooral een beeldend document geworden met samenvattende teksten. In de onderstaande tekst wordt per hoofdstuk een meer uitgebreide toelichting gegeven op de visie.

1. Het Balkon

Tussen de Nieuwe Waterweg en Maassluis wordt de komende jaren de woonwijk 'het Balkon' gerealiseerd. Het Balkon bevindt zich buitendijks tussen stad en rivier. Het ligt als een 'eiland' tussen de besloten (kleinschalige) binnenstad van Maassluis en de weidse eindeloze waterwereld van de Nieuwe Waterweg. Op deze plek raken twee werelden, die ogenschijnlijk niks met elkaar te maken hebben, elkaar. De veilige geborgen wereld van de stad en de grootschalige dynamische wereld van voorbijvarende schepen. Een thuis, met een decor van schepen die varen naar een wereld ver weg. Deze sterke contrasten geven het Balkon een bijzondere eigen identiteit.

2. Het stedenbouwkundig plan

Twee lange lanen en op de Nieuwe Waterweg georiënteerde pleinen, vormen de ruimtelijke hoofdstructuur van het Balkon. De uiteinden van de pleinen worden gemarkeerd door hoge torens. Het thema voor de architectuur is Jugendstil/Art Nouveau. Deze stijlperiode, die duurde van ongeveer 1880 tot 1920, kenmerkte zich door een voorkeur voor ornamentiek, golvende lijnen, bloem- en vogelmotieven (terug naar de natuur). Men ging zijn eigen horizon verleggen en verre reizen maken naar andere werelden en culturen. De industrialisatie bracht nieuwe vindingen en technieken met zich mee, die al snel op grote schaal werden toegepast. Vaak was er sprake van een gesamt-kunstwerk; alles werd in samenhang met elkaar ontworpen, van woning tot interieur tot servies. De grafische kunst werd een belangrijk onderdeel van de architectuur. Kopgevels werden voorzien van grote beeldende reclames en naam- en uithangborden vormden een onlosmakelijk geheel met het gevelbeeld.

3. Concept beeldende kunst

De horizon dichtbij: kunst speelt op het Balkon een spel met tijd, ruimte en inhoud. De voorliggende Kunstvisie voor het Balkon legt een relatie tussen de grootschalige wereld van de Nieuwe Waterweg en de kleinschalige wereld van Maassluis. Parallel hieraan wordt een link gelegd met de periode en de stijkenmerken van de Jugendstil.

De beeldende kunst wordt ingezet om de stad Maassluis met de rivier, en heden en verleden met elkaar te verbinden. Er wordt een spel gespeeld met voor- en achterkant van de nieuwe wijk. Deze worden omgedraaid, waardoor de relatie tussen stad en rivier beleefbaar wordt gemaakt. Het doel van de beeldende kunst is de bewoners en voorbijgangers op een andere manier naar het Balkon te laten kijken, de ruimtelijkheid van de plek te benutten, stad en rivier met elkaar te verbinden en een verrassende kijk op heden en verleden van Maassluis te geven.

4. De opdrachten

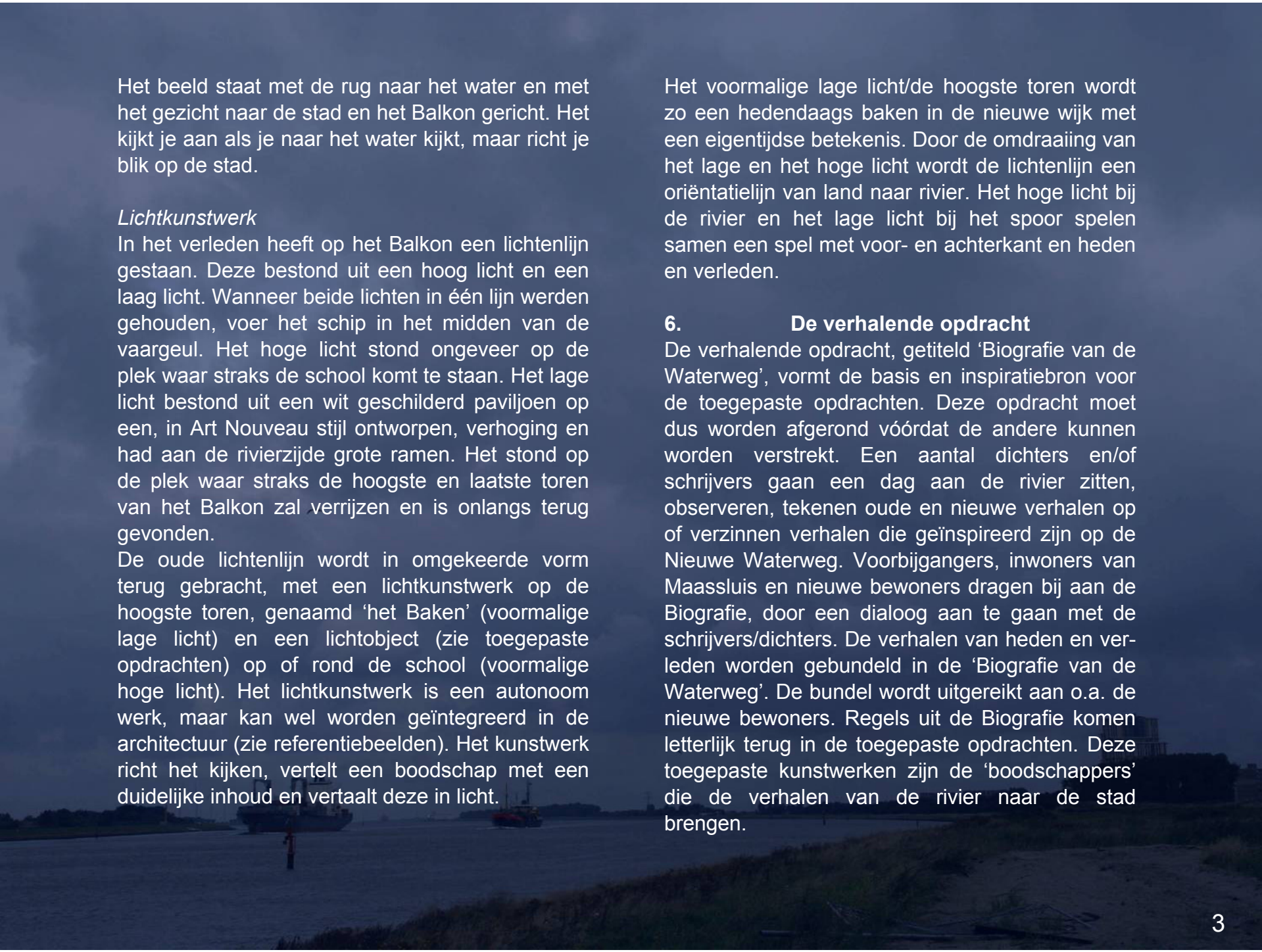
Er is gekozen voor een opzet met meerdere opdrachten, die ieder een facet van de beeldende kunst en van de ruimtelijke beleving belichten. De kunstwerken zorgen voor samenhang, vormen een scharnier en verknopen stad en rivier weer met elkaar. De Kunstvisie stelt voor uit te gaan van twee autonome opdrachten, een verhalende opdracht en drie toegepaste kunstopdrachten.

5. De autonome opdrachten

De twee autonome werken richten zich op de ruimtelijke kwaliteit van de plek en vertalen deze naar een ruimtelijk beeld. Beide kunstwerken hebben een duidelijke oriëntatie, een inhoudelijke relatie met het oude Maassluis en richten de blik van de kijker naar de stad. De voorkeur gaat uit naar een sculptuur en een lichtkunstwerk.

Sculptuur

Dit beeld is een hedendaagse vertaling van een door de kunstenaar te kiezen gebeurtenis uit de periode 1880-1920. Deze periode legt de relatie met de periode van de Jugendstil en was voor Maassluis een bloeiperiode. De haringvangst was op zijn hoogtepunt en Maassluis werd het middelpunt van de haven als het ging om sleepdiensten en scheepsagentuur. Smit Internationale Sleepdienst en Dirkwager's Scheepsagentuur fuseerden en werden een begrip in de wereld. De Furie liep van stapel en deze stoere sleper zal later een rol spelen in 'Hollands Glorie', de legendarische tv serie naar het boek van Maassluizenaar Jan de Hartog. Maassluis en de rivier hoorden bij elkaar, vele inwoners verdienden voor een belangrijk deel hun brood op en langs de Nieuwe Waterweg. De zone langs de boulevard van de Nieuwe Waterweg is de locatie voor het autonome sculptuur met een hedendaags karakter.

Het beeld staat met de rug naar het water en met het gezicht naar de stad en het Balkon gericht. Het kijkt je aan als je naar het water kijkt, maar richt je blik op de stad.

Lichtkunstwerk

In het verleden heeft op het Balkon een lichtenlijn gestaan. Deze bestond uit een hoog licht en een laag licht. Wanneer beide lichten in één lijn werden gehouden, voer het schip in het midden van de vaargeul. Het hoge licht stond ongeveer op de plek waar straks de school komt te staan. Het lage licht bestond uit een wit geschilderd paviljoen op een, in Art Nouveau stijl ontworpen, verhoging en had aan de rivierzijde grote ramen. Het stond op de plek waar straks de hoogste en laatste toren van het Balkon zal verrijzen en is onlangs terug gevonden.

De oude lichtenlijn wordt in omgekeerde vorm terug gebracht, met een lichtkunstwerk op de hoogste toren, genaamd 'het Baken' (voormalige lage licht) en een lichtobject (zie toegepaste opdrachten) op of rond de school (voormalige hoge licht). Het lichtkunstwerk is een autonoom werk, maar kan wel worden geïntegreerd in de architectuur (zie referentiebeelden). Het kunstwerk richt het kijken, vertelt een boodschap met een duidelijke inhoud en vertaalt deze in licht.

Het voormalige lage licht/de hoogste toren wordt zo een hedendaags baken in de nieuwe wijk met een eigentijdse betekenis. Door de omdraaiing van het lage en het hoge licht wordt de lichtenlijn een oriëntatielijn van land naar rivier. Het hoge licht bij de rivier en het lage licht bij het spoor spelen samen een spel met voor- en achterkant en heden en verleden.

6. De verhalende opdracht

De verhalende opdracht, getiteld 'Biografie van de Waterweg', vormt de basis en inspiratiebron voor de toegepaste opdrachten. Deze opdracht moet dus worden afgerond vóórdat de andere kunnen worden verstrekt. Een aantal dichters en/of schrijvers gaan een dag aan de rivier zitten, observeren, tekenen oude en nieuwe verhalen op of verzinnen verhalen die geïnspireerd zijn op de Nieuwe Waterweg. Voorbijgangers, inwoners van Maassluis en nieuwe bewoners dragen bij aan de Biografie, door een dialoog aan te gaan met de schrijvers/dichters. De verhalen van heden en verleden worden gebundeld in de 'Biografie van de Waterweg'. De bundel wordt uitgereikt aan o.a. de nieuwe bewoners. Regels uit de Biografie komen letterlijk terug in de toegepaste opdrachten. Deze toegepaste kunstwerken zijn de 'boodschappers' die de verhalen van de rivier naar de stad brengen.

7. De toegepaste opdrachten

Het gaat om drie verschillende opdrachten; een grafische opdracht, een designopdracht en een lichtobject. Ieder van de drie opdrachten verbeeldt met eigen middelen tekstfragmenten uit de 'Biografie van de Waterweg'. Zo ontsnappen de regels uit de Biografie uit de boekenkasten van de Balkonwoningen en verspreiden zich door de hele wijk. Net als in de periode van de Jugendstil maken de werken gebruik van sterk beeldende patronen en een uitgesproken typografie.

Lichtobject

In tegenstelling tot het lichtsculptuur gaat het hier niet om het uitdragen van een boodschap, maar om het 'letterlijk' verbeelden van tekstfragment uit de Biografie in neon. Het lichtobject wordt op één van de gevels van de school of op het schoolplein geprojecteerd/aangebracht. Deze locatie komt overeen met de plaats van het voormalige hoge licht. Bovendien biedt deze locatie de mogelijkheid educatie en beeldende kunst in het Balkon samen te brengen.

Grafische opdracht

Tekstfragmenten uit de Biografie worden door een grafisch ontwerper vormgegeven en op een aantal plekken in de wijk aangebracht op gevels, bestrating of straatmeubilair.

In navolging van de Jugendstiltraditie verworden deze teksten tot grafische kunstwerken. Ze zijn nadrukkelijk onderdeel van de ruimtelijke beleving en gaan een relatie aan met de openbare ruimte en/of de architectuur. Waar mogelijk versterken de inhoud van de tekstfragmenten en de situering van de grafische kunstwerken elkaar. Tekst lijkt bijvoorbeeld te zweven in de lucht of geeft de gevel een bepaalde textuur. Vanuit de Jugendstil traditie lenen met name de kopgevels van de bouwblokken ten noorden en ten zuiden van de laan zich voor deze opdracht.

Design opdracht

De regels uit de Biografie zijn inspiratiebron voor speciaal voor het Balkon vormgegeven straatmeubilair. Het begrip straatmeubilair kan breed worden geïnterpreteerd; van bankje tot (bouw)hek tot zit- of speelobject. Afhankelijk van het budget kan bestaand straatmeubilair worden aangepast en voorzien van een tekst, of kan er worden gekozen voor een one-off design. Het straatmeubilair komt terug in de hele wijk en legt op een verrassende wijze de link met de Biografie in de boekenkasten van de bewoners.

8. De gebeurtenis

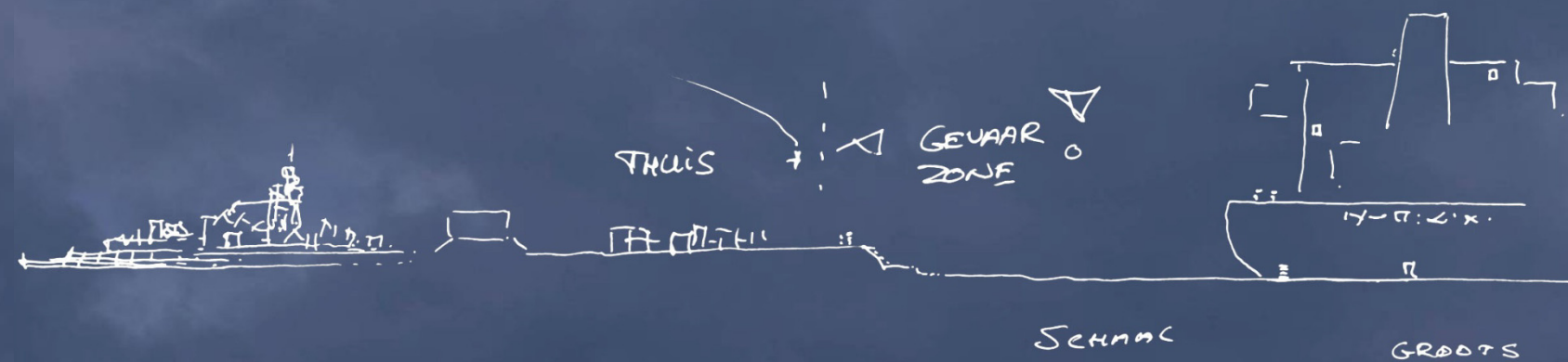
Bepaalde momenten in het (bouw)proces kunnen een extra lading of extra aandacht krijgen. Te denken valt aan de start van het schrijven van de Biografie, de onthulling van een kunstwerk, een eerste paal, het hoogste punt van een gebouw, de start van de woningverkoop of de oplevering van een bouwblok. Beeldende kunst kan worden ingezet om deze mijlpalen in de transformatie van braakliggend terrein naar woonwijk, te markeren. Deze 'gebeurtenissen' bieden bovendien de mogelijkheid (toekomstige) bewoners meer bij het bouwproces te betrekken. De opdrachten kunnen ook onderdeel zijn van de communicatiestrategie en pr voor het Balkon.

9. Het proces en het budget

De voorgestelde processtappen en budgetten zijn indicatief. In het bestuurlijk overleg zal een besluit worden genomen over de te nemen stappen. In overleg met de ontwikkelcombinatie, de gemeente en de projectgroep Kunst wordt voor iedere opdracht een selectiestrategie/plan van aanpak opgesteld. Deze kan per opdracht verschillen. In principe komt geen enkele opdracht boven de door de gemeente gehanteerde norm voor openbare aanbesteding uit. Dit maakt het mogelijk gericht kunstenaars uit te nodigen van wie bekend is dat ze de opdrachten aan kunnen.

De voorgestelde budgetten zijn gebaseerd op het voorgestelde ambitieniveau en op onze praktijkervaring. Onderdeel van het budget zijn de ontwerpkosten en de uitvoeringskosten. De kunstenaars dienen een zo gedetailleerd mogelijke begroting aan te leveren, waarin eventuele prijsstijgingen van de te gebruiken materialen zijn ingecalculeerd. Het regulier onderhoud zal door de gemeente worden verricht. Extra frequent of bijzonder onderhoud moet in de kostenraming worden opgenomen.

1 Het Balkon

Het Balkon vormt een eigen wereld tussen stad en rivier; een tussenland buitendijks gelegen, maar wel beschermd

Een 'eiland' tussen de besloten kleinschalige binnenstad van Maassluis en de weidse eindeloze waterwereld van de Nieuwe Waterweg

Een plek van contrasten; veilig en geborgen, maar mét uitzicht op de dynamische grootschalige wereld van voorbijvarende schepen en industrie – een thuis met een decor van schepen die varen naar een wereld ver weg

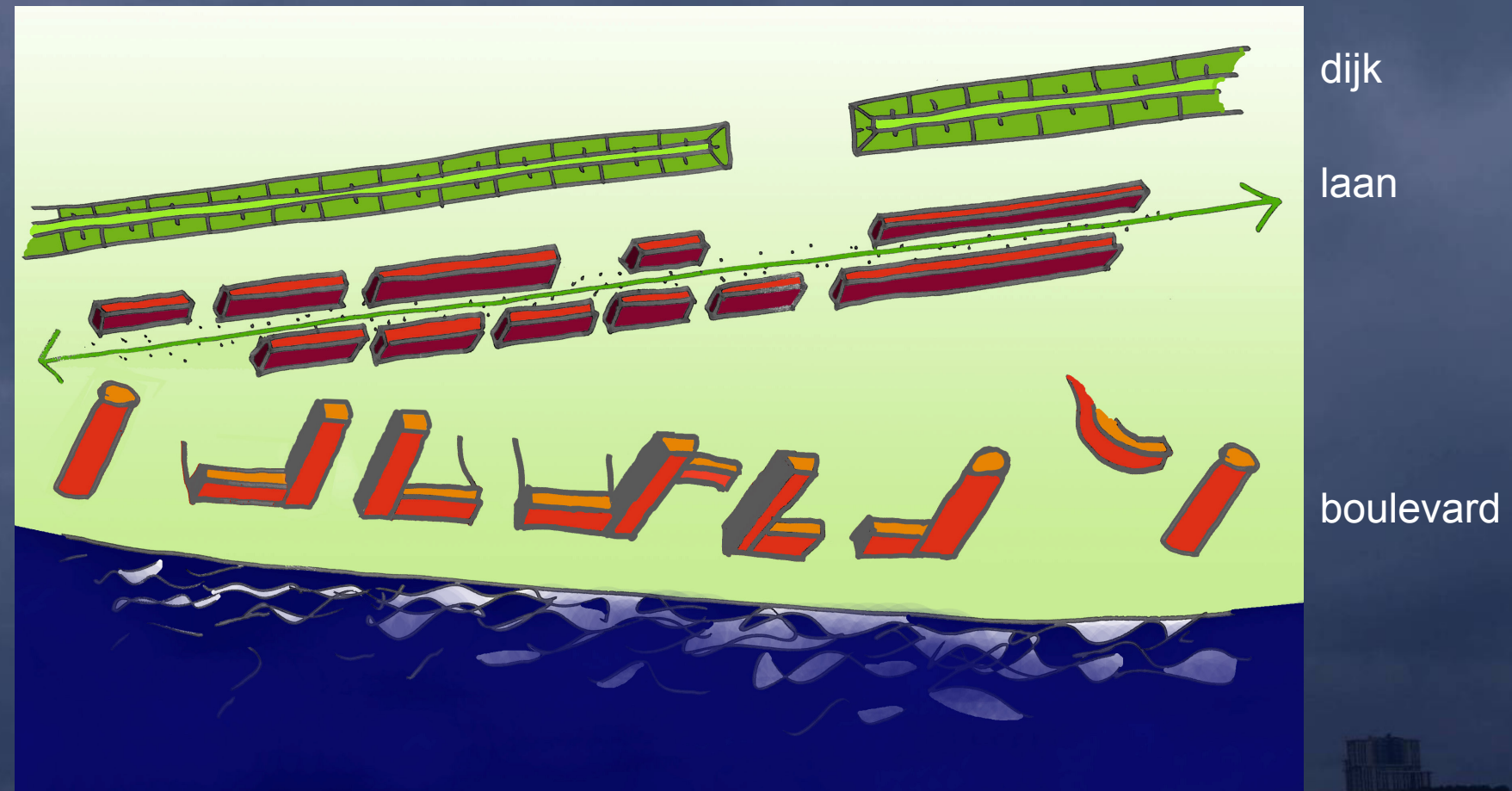

2 Analyse stedenbouwkundig plan

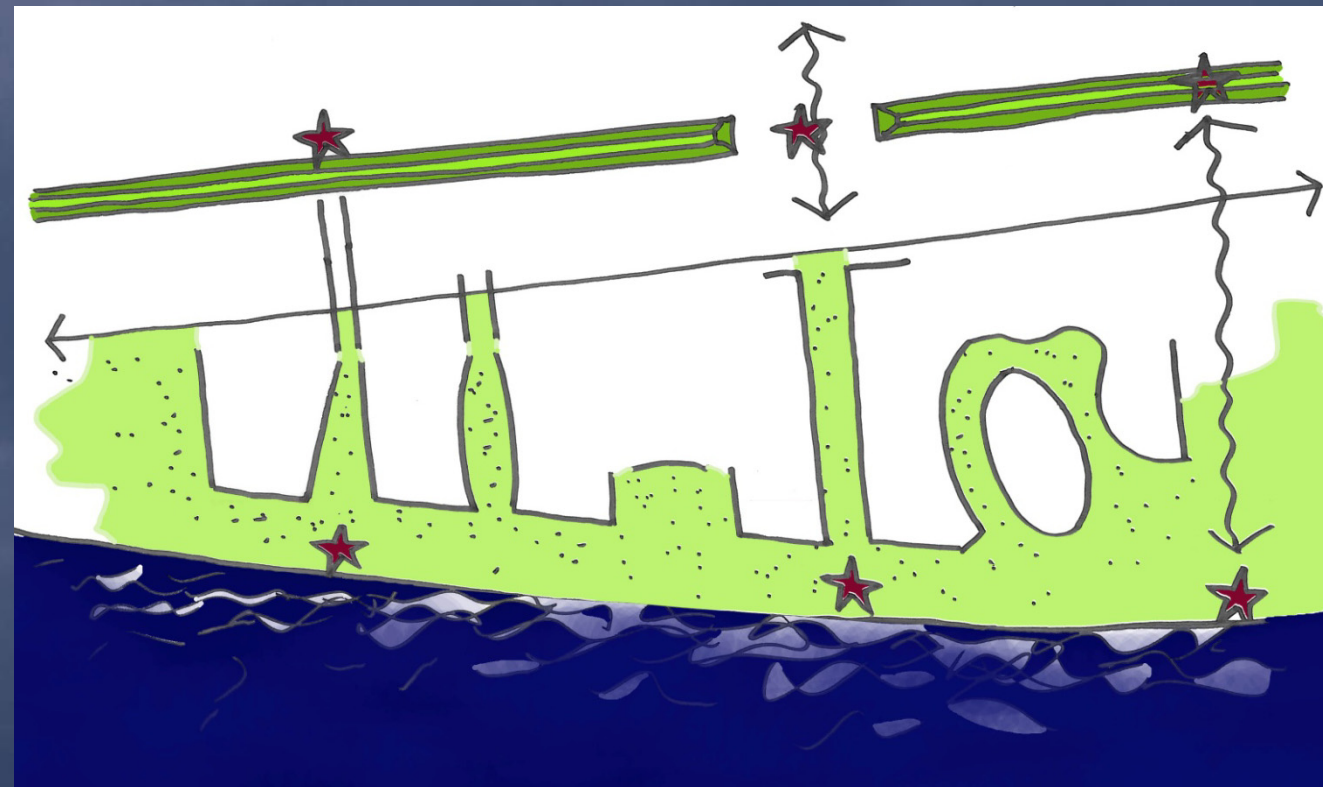
Het plan gaat uit van een lange laan en op de rivier georiënteerde pleinen met accenten/ torens op de koppen en uitzicht over de Nieuwe Waterweg

2 Analyse stedenbouwkundig plan - hoofdstructuur

De hoofdstructuur van het Balkon ligt evenwijdig aan de rivier
Drie werelden parallel aan de rivier; lange lijnen en eindeloosheid

2 Analyse stedenbouwkundig plan – ruimtelijk kader

Balkon naar stad

verbindingen

pleinene

Balkon naar de
Nieuwe Waterweg

Het Balkon biedt uitzicht op de Waterweg én op de stad

Op de pleinen ontmoeten waterwereld en binnenwereld elkaar

2 Analyse stedenbouwkundig plan - kenmerken plek

Balkon: uitzicht op de rivier én terugkijken naar de stad

Contrasten in schaal en maat - weidsheid en geborgenheid

Mix van werelden: grootschalige wereld van rivier/industrie met gevarenczones en kleinschaligheid van de stad veilig achter de dijk - stad en rivier - thuis en de wereld ver weg

Drie lineaire werelden met elk een eigen identiteit, ruimtelijke ervaring en uitzicht

2 Analyse stedenbouwkundig plan - Jugendstil

- Terug naar de natuur
- Wonderreizen, dromen over en reizen naar andere werelden ver weg
- Optimistisch wereldbeeld, geloof in de toekomst, gebruik van nieuwe moderne technieken, industrialisatie
- Afkeer van symmetrie en voorkeur voor ornamentiek, golvende lijnen, bloem- en vogelmotieven
- Gesamtkunstwerk – arts en crafts beweging, grafische kunst, décorarchitectuur

3. Verbeelding op het Balkon

*Plein als balkon, het steekt naar voren uit de muur, de wind blaast er om je hoofd.....
Het effect van een balkon, op zoek naar lucht en licht.....Het waterbalkon als terras
aan het water of dromen van zeereizen hier ver vandaan.....*

Het Balkon: De horizon dichtbij

Hoe maak je het uitzicht op de horizon spectaculair en hedendaags beleefbaar?

Het Balkon laat je op verschillende manieren de ruimte van het 'tussenland' beleven.
Het brengt de stad weer naar de rivier en vormt de inspiratiebron voor verschillende
manieren van kijken naar de Nieuwe Waterweg en Maassluis

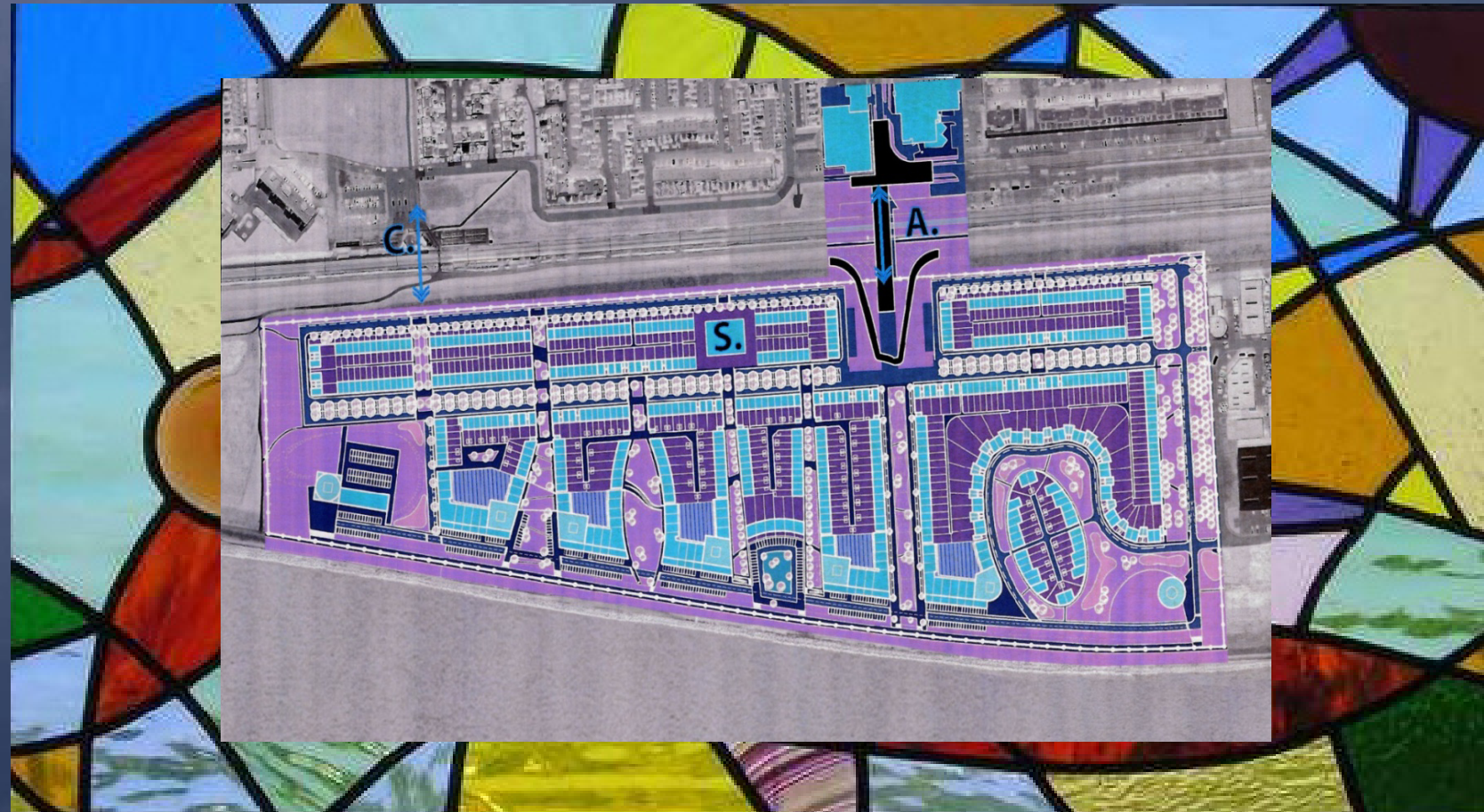

3. Verbeelding op het Balkon

- Je een verrassende kijk op mens en maatschappij te geven of je op een bepaalde manier naar de plek te laten kijken
- De sociale betrokkenheid van bewoners en bezoekers versterken
- Uitbreiding collectie Maassluis en mogelijke aansluiting op beeldenroute
- Terugschalen van de plek en spelen met tijd, ruimte en inhoud; waar klein groot in kan zijn

3. Concept beeldende kunst op het Balkon

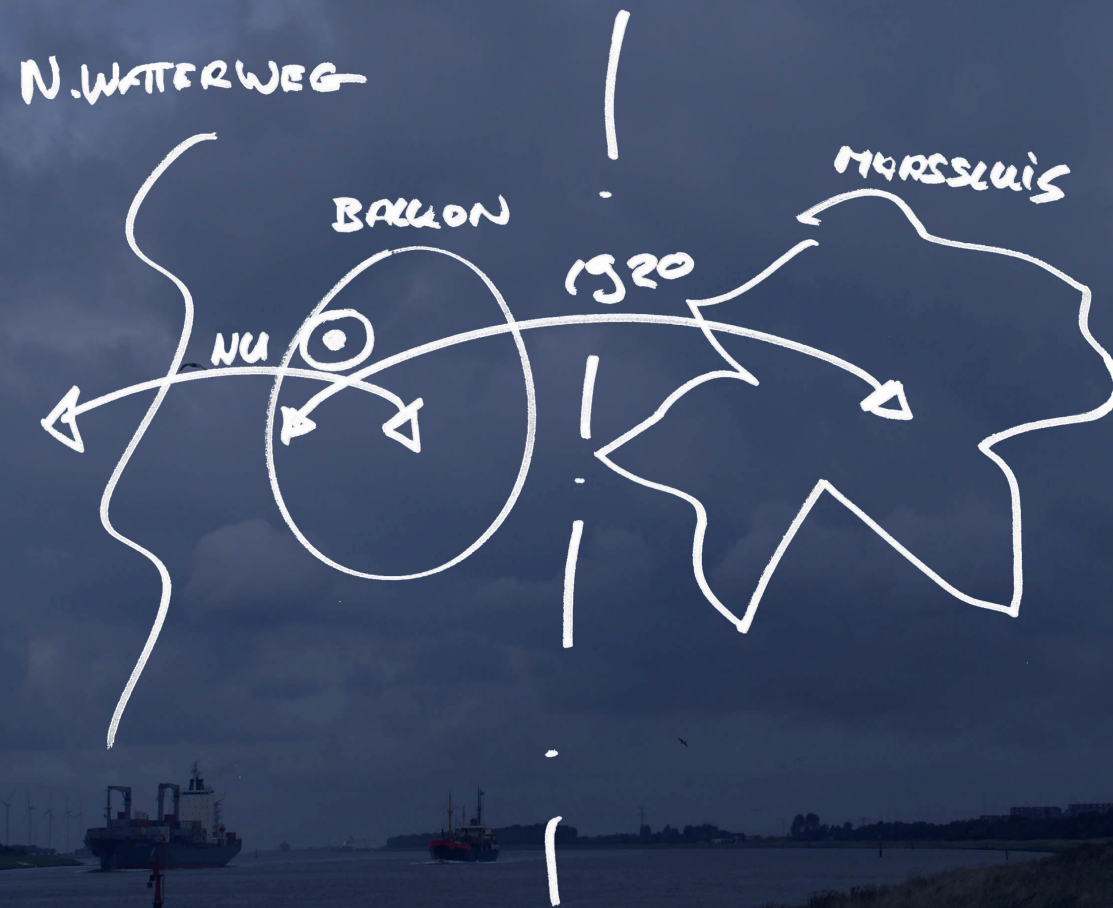
Diapositief van het Balkon;
Kunst brengt de rivier naar de wijk én de stad,
gezicht naar de stad wordt gezicht naar de rivier en vice versa

De
horizon
dichtbij

3. Concept beeldende kunst op het Balkon

4. Opdrachten – Spelen met tijd, ruimte en inhoud

Autonoom

- Op zichzelf staand werk
- Hedendaags monument voor een gebeurtenis uit de Jugendstilperiode (1880 -1920 in aansluiting op de architectuurstijl van het Balkon)
- Brengt oud Maassluis naar het Balkon en de rivier

Verhalend

- Verhalen / dichtbundel ('Biografie van de Waterweg')
- Brengt de verhalen over de Waterweg naar het Balkon en de stad

Toegepast

- Grafisch / design geïnspireerd op dichtbundel
- Hedendaagse tekst in ambachtelijke vorm, lichtbaken of geïntegreerd in straatmeubilair
- Brengt de verhalen van de dichter naar de wijk

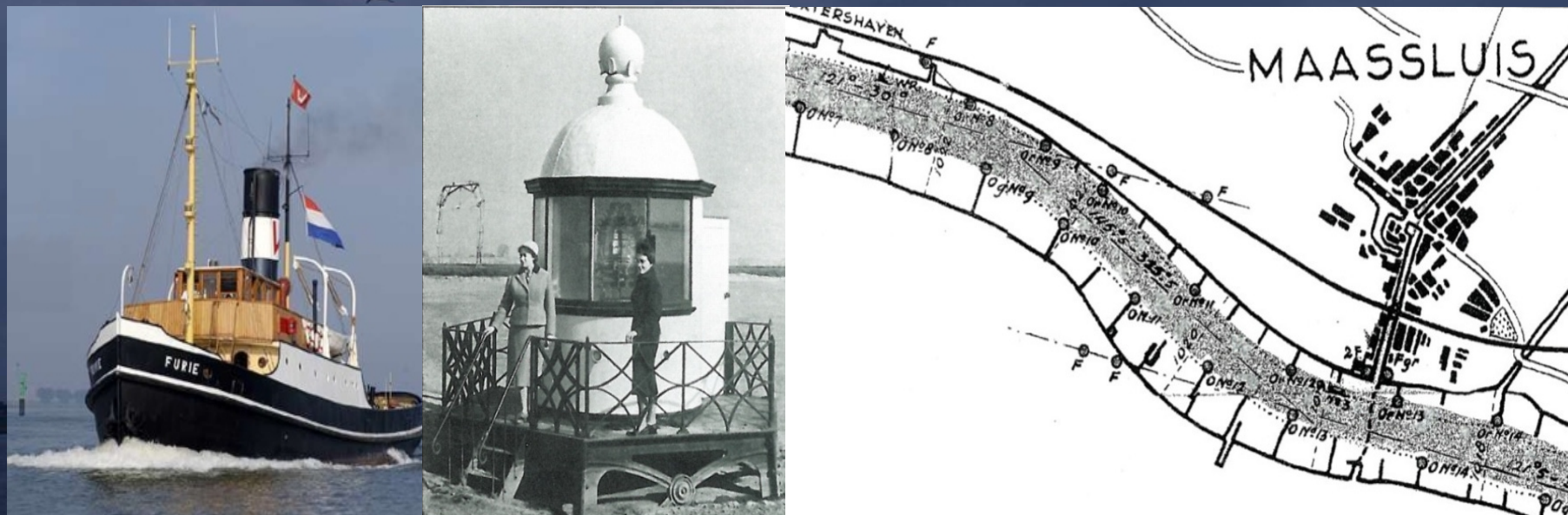
Samen brengen de kunstwerken de stad weer naar de rivier, zorgen ze voor samenhang en laten je op verschillende manieren naar de plek en haar geschiedenis kijken

5. Randvoorwaarden **autonome opdrachten**

- Kijkt terug naar de stad, richt de blik letterlijk en figuurlijk op de stad
- Benut de ruimtelijkheid van de plek
- Bij voorkeur twee opdrachten; een sculptuur en een lichtkunstwerk

Sculptuur

- Hedendaagse vertaling van een gebeurtenis uit de Jugendstilperiode
- Context: Smit Internationale Sleepdienst en Dirkzwager's Scheepsagentuur, de Furie, Delftsblauw toilet Koningin Emma, hoogtijdagen haringvangst, 1860-1920 bloeitijd Maasluis

5. Referenties autonoom sculptuur

5. Randvoorwaarden autonome opdrachten

Lichtkunstwerk

- De tekst draagt een boodschap uit en vertaalt de oude lichtenlijn (hoge en lage licht) naar een hedendaags baken met een eigentijdse betekenis
- De lichtenlijn wordt omgekeerd en vormt een oriëntatielijn van land naar rivier met als 'hoge' licht de hoogste toren van het Balkon
- Richt het kijken en vormt een oriëntatiepunt in de wijk
- Locatie: ter plaatse van de historische locatie van het lage licht = laatste/hoogste toren. De school staat ongeveer op de plek van het voormalige hoge licht

6. Randvoorwaarden **verhalende opdracht**

- Dichter(s)/schrijver(s) gaan een dag aan de rivier zitten en tekenen verhalen op die geïnspireerd zijn op de Nieuwe Waterweg
- De verhalen of gedichten worden gebundeld in 'de Biografie van de Waterweg' en wordt uitgereikt aan de nieuwe bewoners
- De dichter legt verband tussen heden en verleden van Maassluis en stad en rivier
- Dichters/schrijvers moeten op enigerlei wijze een relatie hebben met Maassluis
- Voorbeelden zijn: Maarten 't Hart, Jan de Hartog (†), Annette de Wit

7. Randvoorwaarden toegepaste opdrachten

- Verbeeldt letterlijk of figuurlijk de regels uit de 'Biografie van de Waterweg'
- Legt de relatie met de Jugendstil en Art Nouveau periode
- Voorstel 3 toegepaste opdrachten; 1 grafische, 1 lichtobject, 1 design
- Locatie: in de laan, kopgevels van de laanwoningen, tussenstraatjes en pleinen

7. Randvoorwaarden toegepaste opdrachten

Lichtobject:

- Is een letterlijke verbeelding van een regel uit de Biografie in neon
- Situering: op één van de gevels van de school of de openbare ruimte rondom de school
- Kan een gezamenlijke opdracht met een van de architecten zijn
- Samen met het autonoom lichtkunstwerk wordt zo de oude lichtenlijn teruggebracht en wordt een baken op het land

7. Randvoorwaarden toegepaste opdrachten

Grafische opdracht

- Grafisch vormgever verbeeldt tekstfragment uit de Biografie in een grafisch kunstwerk
- Locatie: op de kopgevels van de bouwblokken ten noorden en ten zuiden van de laan of in de bestrating

7. Randvoorwaarden toegepaste opdrachten

Design opdracht

- Designers ontwerpen straatmeubilair op basis van de regels uit de Biografie
- Functionele aspecten van de inrichting van de openbare ruimte worden onderdeel van de Biografie
- Het straatmeubilair staat in en rondom de laan en op de pleinen

8. De gebeurtenis

Een 'gebeurtenis' die ingaat op de transformatie van de plek, betreft toekomstige bewoners op een andere manier bij de bouw

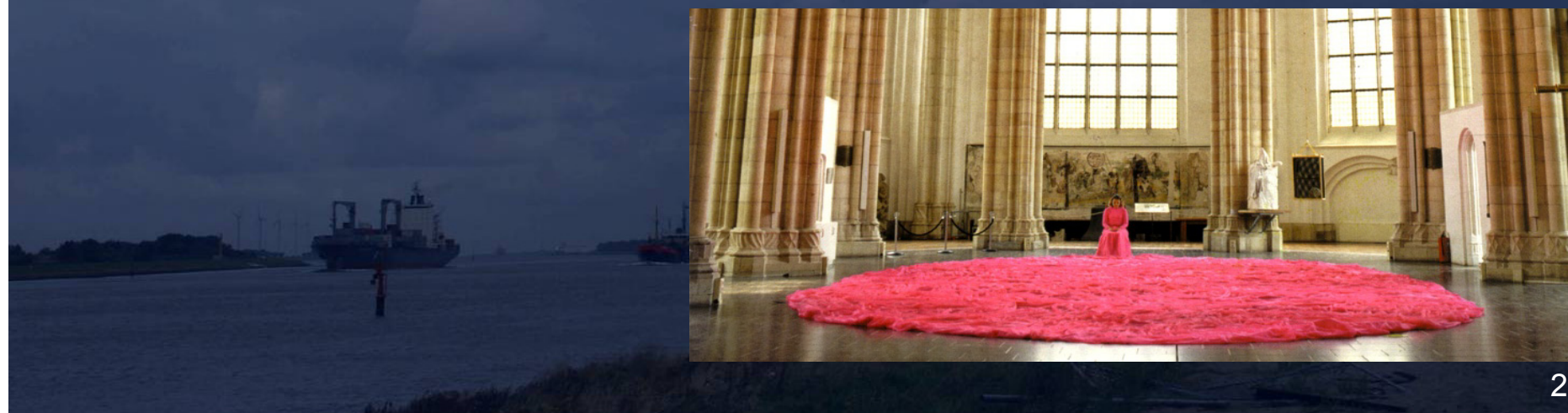
De gebeurtenis legt een verband met de kunstwerken in de wijk

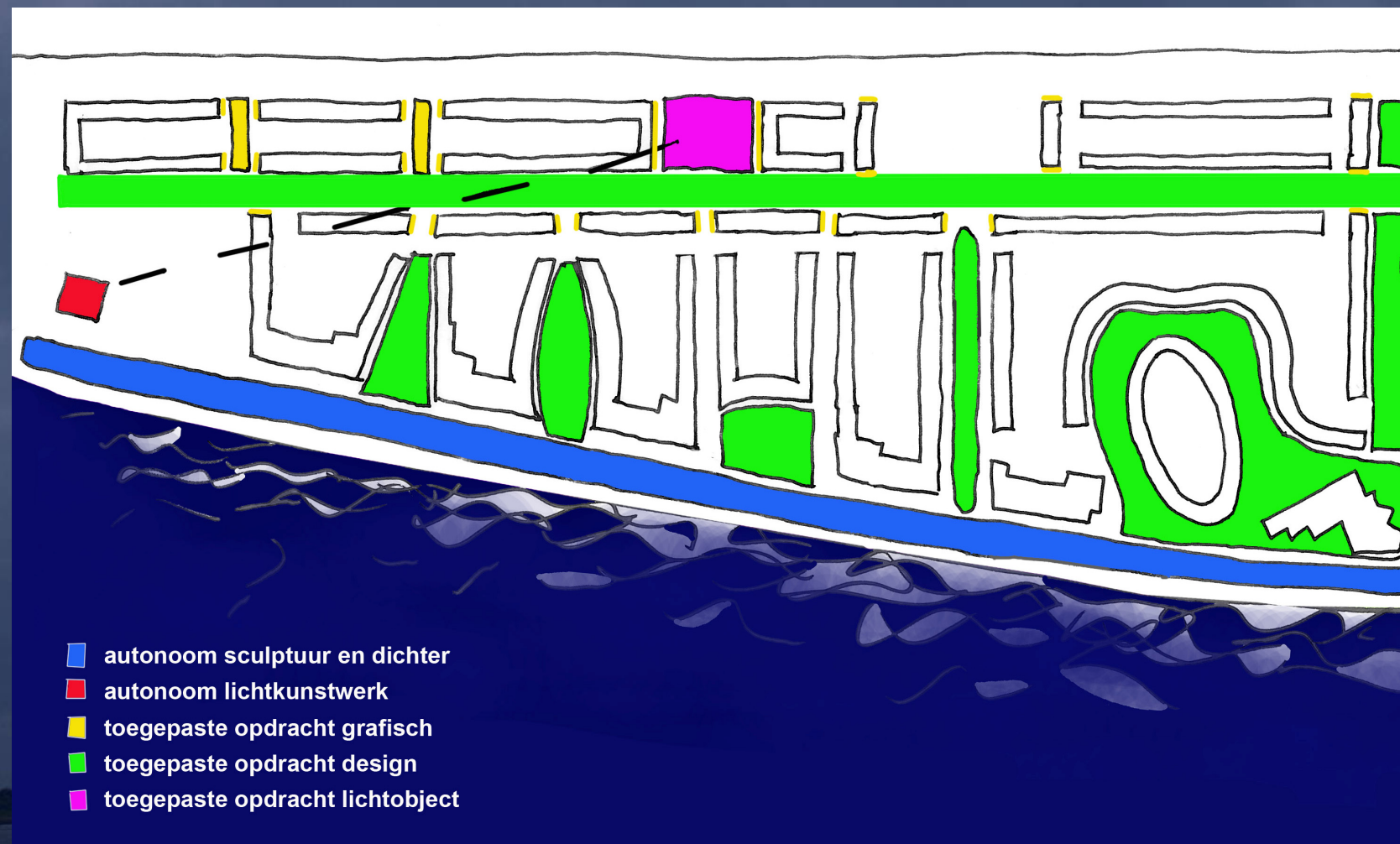
8. Theatrale setting verhalende opdracht

Creëren van een extra lading en meerwaarde voor de Biografie
Toekomstige bewoners worden meer betrokken bij de realisatie

9. Mogelijke locaties kunstwerken

De
horizon
dichtbij